

توسعه و تضاد

گفت‌وگو با دبیر طرح مطالعات توسعه کمی و کیفی زیارت

ویژگی‌ها و علایق مختلفی وجود دارد که اگر جایی ظرفیتی ویژه برای یک اتفاق بزرگ را دارد، نباید مواردی آن را ساقط کند. وجود مضجع شریف امام رضا(ع) در مشهد محل بندگی خداست؛ از این اتفاق مبارک، باید دل‌ها به سمت خدا متوجه شود. این مأموریتی است که قرآن به ما می‌گوید؛ یعنی مکانی که ظرفیت بندگی خدا را دارد، ما باید عرصه را برای حضور ۲۰ میلیون زائر فراهم کنیم این شهر، شهر زیارت امام رضا(ع) است. اما این برج‌سازی‌ها هدف اقتصادی دارد و متناسب با نیازهای اصلی زائر نیست. بازار برای منتفع شدن یا تأمین نیازهای کسانی که به زیارت می‌آیند لازم و واجب است؛ که در این بخش کوتاهی شده است و ما در حال حاضر سوغات معنوی برای زائر نداریم.

❖ در صدر اسلام هم کنار خانه کعبه تجارت می‌کردند و انواع پارچه‌کتن و ... خرید و فروش می‌شده، خوب اشکالش چه بوده است؟

شما بازاری برای رفع نیازهای مردمی که برای زیارت می‌آیند ایجاد کنید، چه اشکالی دارد؟ بخشی از آن، نیازهای طبیعی اوست؛ نه نیازسازی‌های کاذب و نه درست کردن یک تمثال و وجود دیگری در کنار موضوع زیارت که کم‌کم توجه‌ها از زیارت منحرف و به سمت بازار متوجه شود. بازاری اسلامی لازم است که کلاشی و کلاه برداری در آن نباشد بلکه خیلی زیبا و جذاب کالاهای متناسب و مورد نیاز را عرضه کند. اگر نیاز زائر را درک نکنیم معادلات مان به هم می‌ریزد. منظور از «لَمَسْجِدِ أَهْلِ عَلٰی التَّقْوٰی مِنْ اَوَّلِ يَوْمٍ اَحَقُّ اَنْ تَقُوْمَ فِيْهِ» این است که کدام انگیزه به خاطر امام رضا(ع) و زائر امام رضا(ع) پای کار آمده‌است؟ سرمایه‌گذاری که با انگیزه رفع نیاز زائر سرمایه‌اش را وارد کند نور معنویت با اقتصادش در می‌آمیزد. پس حکومت با توجه به داشتن مأموریتی که گفته شد، درباره اجزای شکل دهنده نیت افراد هم قطعاً و یقیناً وظیفه دارد. حکومت جمهوری اسلامی قید دارد، کشور لاییک نیست؛ مشخصاً برایش پسوندی‌هایی است که بر اساس آن باید شرایط را برای موضوعاتی که تناسب دارد فراهم کند.

در دولت قبل بودجه ۲ میلیارد تومانی برای ترسیم نقشه راه توسعه زیارت به استانداری خراسانی رضوی اختصاص یافت. این بودجه البته پس از آب رفتن‌های بسیار توسط استانداری به پارک علم و فناوری داده شد تا «طرح توسعه کمی و کیفی زیارت» در این مجموعه رقم بخورد. اولین قدم در این طرح جمع‌آوری تمام پژوهش‌های مرتبط با موضوع بود که در دستگاه‌های مختلف انجام شده است. بعد از آن این مطالعات به چندین پروژه تقسیم و در ۳ فاز انجام شد. اما پس از انتصاب استاندار اخیر خراسان رضوی بنا به دلایلی نامعلوم متوقف شد. هرچند ممکن است برخی نقدهایی به این طرح داشته باشند اما در مجموع کار ارزشمندی انجام گرفته و هزینه‌هایی هم صرف شده که هر چه زودتر استانداری باید تکلیف خود را با آن روشن کند. به هر حال تنها کار منسجم و هدفمند در راستای توسعه زیارت همین طرح است. رصد در گفت‌وگو با حجت‌الاسلام مهدب دبیر این طرح به دنبال پاسخ به سوالات مبنایی خود در مورد نگرش زیربنایی به توسعه زیارت بود که در ادامه خواهید خواند.

❖ در توسعه زیارت یک نگاه قائل به این است که شرع و دین اسلام برای تفریحات حلال و ایجاد اماکن سیاحتی و سرگرمی محدودیتی قائل نشده و ایجاد اینگونه مراکز در یک شهر زیارتی مثل مشهد نه تنها اشکالی ندارد بلکه کاری شایسته است بخاطر اینکه افراد به بهانه اینها، به مشهد می‌آیند و در کنار آن به زیارت امام رضا(ع) هم می‌روند اما نگاه دیگر، این است که زیارت باید تک‌مقصودی باشد. و زائر باید از همان مبدأ فقط به قصد زیارت حرکت کند. این تعریفی است که برای زیارت در طرح مطالعات هم آمده است. بر اساس این نگرش، وجود مراکز و مظاهر بزرگ تجاری و تفریح و سرگرمی در کنار حرم مطهر امری نابجا و مخدوش‌کننده معنویت و نیت زائران است. به نظر شما کدامیک از این ۲ نگاه درست است و یا اینکه نگاه سومی وجود دارد و یا می‌شود بین این دو نگاه جمع کرد؟ صراحتاً نظر دین در مورد این دو نگاه چیست؟ و با توجه به فضای موجود شهر این مبانی چه‌طور تسری پیدا کند؟

باید بررسی لایه‌ای انجام شود یعنی اگر اصولی وجود دارد ابتدا این اصول را باید در نظر گرفت. شرع مقدس اصول و حریم‌ها را مطرح می‌کند و بعد می‌فرماید مواظب باشید که این حریم‌ها را نشکنید حتی در برخی موارد می‌فرماید به این حریم‌ها نزدیک هم نشوید. در این که مشهد شهر امام رضا(ع) است تردیدی نباید باشد، این یکی از اصول است. اما دین ما دینی است که دنیا و آخرت را با هم و کنار هم دارد. اما در شهر امام رضا(ع)، باید اصل را زیارت بدانیم

و برپایی تفریحاتی که قابل جمع با اوست مانعی ندارد.

❖ آیا تک‌مقصودی بودن زیارت فقط به نیت زائر بر می‌گردد یا آنکه دولت نیز برای تحقق آن باید اقداماتی انجام دهد؟ اصلاً آیا ورود حکومت به چنین موضوعاتی درست است؟ مثلاً جلو ساخت و سازهایی که به معنویت زیارت لطمه می‌زند گرفته شود؟ یا به تعبیری حکومت در آنچه می‌تواند نیت خالص زائر را تحت الشعاع قرار دهد دخل و تصرف کند؟ اول باید ببینیم حکومت